

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СЛАВКІНА МАРИНА АНАТОЛІВНА

УДК 338.242.4:336.71

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Запоріжжя – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Класичному приватному університеті, м. Запоріжжя.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
ПОКАТАЄВА Ольга Вікторівна,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя,
перший проректор.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
КУЗЬМИНЧУК Наталія Валеріївна,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
професор кафедри економічної кібернетики
та маркетингового менеджменту;

доктор економічних наук, професор
ОЛЕШКО Анна Анатоліївна,
Київський національний університет
технологій та дизайну, м. Київ,
професор кафедри менеджменту.

Захист відбудеться «18» жовтня 2019 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.01 у Класичному приватному університеті за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «17» вересня 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. І. Трохимець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зважаючи на ситуацію, що склалася в Україні за останні роки, питання економічної безпеки, причому не лише банківського сектору національної економіки, вимагають прискіпливої уваги практиків і теоретиків. Результати наукового пошуку сучасної економічної школи доводять багатоаспектність категорії «економічна безпека банківського сектору», що ускладнює дослідження її суті, обґрунтування сукупності показників, які визначають її рівень, точний вибір методу її оцінювання та прогнозування. Явище економічної безпеки в банківському секторі потребує пошуку інтегрованого підходу до забезпечення необхідного її рівня, досягнення якого надасть змогу банківській системі та її елементам функціонувати в динамічній рівновазі із зовнішнім середовищем і внутрішніми збуреннями. Саме тому ця дисертація базується на максимальному охопленні аспектів прояву економічної безпеки в контексті формування єдиного профілю, структура якого відображає інтеграцію її багатовимірною значення.

Загальні поняття та методологію дослідження економічної безпеки банківського сектору розкрито в працях таких учених, як: О. Барановський, М. Виклюк, І. Грищенко, Б. Дадашев, Н. Дудченко, Я. Жарій, Н. Зачосова, М. Зубок, І. Крупка, Н. Кузьминчук, Д. Мельник, І. Мігус, О. Олешко, А. Пластун, С. Побережний, О. Покатаєва, Н. Прокопенко, Т. Сак, К. Салига, Ю. Самура, О. Сергієнко, Я. Солдатова, В. Соловійов, О. Трохимець, В. Федоренко, І. Чуйко, З. Шацька, С. Яременко та ін.

Окремі аспекти прояву системних ризиків банківського сектору розглядають І. Белова, М. Власенко, В. Лавренюк, Ю. Орловська, О. Пернарівський, О. Просович, К. Процак, В. Шевчук, L. Laeven, F. Valencia, C. Reinhart, K. Rogoff та ін.

Особливу увагу вчених та практиків привертають тенденції цифровізації в банківському секторі як новації, що зумовлює появу нових небезпек. Зокрема, окреслена проблема представлена в публікаціях таких авторів, як: І. Андрушків, Л. Кльоба, Н. Краус, Н. Пантелєєва, В. Пирогов, Г. Поченчук, Я. Чайковський та ін.

Питання розвитку фінансової грамотності та освіченості на всіх освітніх рівнях та для всіх вікових категорій населення як основи забезпечення необхідного рівня економічної безпеки банківського сектору аналізували Т. Васильєва, Л. Захаркіна, Т. Смовженко, Л. Птащенко, Н. Слав'янська, Л. Турчин, Г. Фесенко, А. Шабардіна, J. Almenberg, S. Biswas, A. Fanta, A. Gupta, S. Lewis, D. Lindley, K. Mutsonziwa, D. Naidoo, J. Robson, O. Widmark та ін.

Весь масив результатів досліджень учених тільки доводить багатоаспектність ролі банківського сектору та крайню вагомість питань забезпечення його економічної безпеки на довгострокову перспективу, що визначило коло завдань і мету наукового пошуку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах таких науково-дослідних робіт Класичного приватного університету: «Сучасні проблеми модернізації та структурних трансформацій економіки Придніпровського регіону» (номер державної реєстрації 0114U006322), де здобувачем удосконалено методичний підхід до оцінювання й прогнозування системного ризику банківського сектору; «Науково-методичне забезпечення фінансово-економічних процесів» (номер державної реєстрації 0116U004350), де здобувачем удосконалено

методичний підхід до обґрунтування сценаріїв формування рівня економічної безпеки банківського сектору; «Розвиток національної економіки в контексті сучасної економічної теорії» (державний реєстраційний номер 0116U000798), де здобувачем розвинуто теоретико-концептуальні положення щодо доцільності дослідження багатовимірною профілю економічної безпеки банківського сектору в інтегрованому значенні, уточнено визначення суті категорії «економічна безпека банківського сектору», систематизовано складові економічної безпеки банківського сектору.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка сукупності засобів забезпечення економічної безпеки банківського сектору національної економіки на теоретико-методичному та концептуальному рівнях.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання:

- проаналізувати й уточнити теоретичні аспекти та методичні засади економічної безпеки банківського сектору;
- провести аналіз найістотніших факторів впливу на економічну безпеку банківського сектору;
- здійснити аналіз та узагальнити існуючі методики, підходи, моделі та методи оцінювання економічної безпеки банківського сектору;
- дослідити структуру економічної безпеки банківського сектору;
- охарактеризувати загальні тенденції розвитку банківського сектору;
- розкрити існуючі підходи до оцінювання системного ризику банківського сектору;
- проаналізувати вплив цифровізації на економічну безпеку банківського сектору;
- побудувати імітаційну модель оцінювання економічної безпеки банківського сектору України та спрогнозувати її значення;
- обґрунтувати механізм підвищення рівня економічної безпеки банківського сектору України.

Об'єкт дослідження – процес забезпечення економічної безпеки банківського сектору національної економіки в умовах невизначеності.

Предмет дослідження – концептуальні положення, теоретико-методичні та практичні підходи до забезпечення економічної безпеки банківського сектору національної економіки в умовах невизначеності.

Методи дослідження. Теоретико-методичним базисом дисертації є положення та результати досліджень ключових фахівців у сфері забезпечення економічної безпеки банківського сектору національної економіки, нормативно-правові акти та відомості України, матеріали Державної служби статистики України, Національного банку України, Міністерства фінансів України, рейтингових та аналітичних агентств.

У ході дослідження використано такі загальнонаукові та спеціальні методи: *індукції, дедукції, аналізу, синтезу, узагальнення, абстрагування, уточнення, термінологічного аналізу, аксіоматичний* – для структуризації знань про теоретичний зміст економічної безпеки банківського сектору національної економіки України, уточнення суті категоріального апарату (підрозділи 1.1); *трендовий аналіз, структуризації, експертного оцінювання* – для визначення складових економічної безпеки банківського сектору національної економіки, систематизації методів та

показників оцінювання економічної безпеки банківського сектору та надання характеристики ризиків банківського сектору на основі джерел їх виникнення (підрозділи 1.2, 1.3); *спостереження, вимірювання, розрахунковий, трендовий аналіз* – для дослідження тенденцій щодо основних показників, які визначають стан забезпечення економічної безпеки банківського сектору (підрозділ 2.1); *узагальнення, статистичний, таксономічний, регресійний аналіз* – для оцінювання та прогнозування системного ризику банківського сектору національної економіки (підрозділи 2.2); *стратегічний аналіз* – для дослідження впливу цифровізації банківської діяльності на економічну безпеку банківського сектору України (підрозділи 2.3); *таксономічний, імітаційне моделювання, регресійний аналіз* – для обґрунтування сценаріїв зміни рівня економічної безпеки банківського сектору України (підрозділи 3.1, 3.2); *гіпотетико-дедуктивний, критичний аналіз, концептуалізацію* – для обґрунтування механізму підвищення рівня економічної безпеки банківського сектору (підрозділ 3.3).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розвитку сукупності засобів забезпечення економічної безпеки банківського сектору на теоретико-методичному й концептуальному рівнях в умовах невизначеності. Результати дослідження, що мають елементи новизни, виявляються в такому:

удосконалено:

– методичний підхід до оцінювання та прогнозування системного ризику банківського сектору, обґрунтований на основі критичного аналізу існуючих підходів, визначеної множини ключових показників і застосування до них методу таксономії та економетричного моделювання. Застосування підходу надає змогу обґрунтувати траєкторію змін значення системного ризику банківського сектору з урахуванням динаміки ключових показників, напрям якої враховується при макроекономічному плануванні соціально-економічних процесів держави;

– методичний підхід до обґрунтування сценаріїв формування рівня економічної безпеки банківського сектору, визначений за методологією оцінювання рівня економічної безпеки держави, параметри якого досліджено засобами імітаційного та економетричного моделювання. За результатами аналізу сценаріїв встановлено доцільні зміни значень кочових показників та спрогнозовано перспективні зміни рівня економічної безпеки банківського сектору національної економіки;

набуло подальшого розвитку:

– уточнення визначення суті категорії «економічна безпека банківського сектору», яке обґрунтовано на основі встановлення відмінностей між категоріями «фінансової» та «економічної» безпеки, врахування кола відповідальних і зацікавлених суб'єктів, що надало змогу трактувати її як інструмент забезпечення стану захищеності банківського сектору державою, Національним банком України та кожною установою самостійно шляхом виявлення, запобігання й усунення зовнішніх та внутрішніх загроз і створення умов для сталого розвитку держави. Пропонована інтерпретація розуміння суті категорії чітко визначає суб'єктів економічної безпеки та підкреслює вагомість забезпечення стану захищеності банківського сектору в певний період, а також вказує на пролонгацію заходів безпеки з метою створення умов для сталого розвитку держави;

– систематизація та формалізація складових економічної безпеки банківського сектору за категоріями: глобалізаційна, політично-правова, регулятивна, маркетингова,

фінансова, інформаційна, – використання якої на практиці надає змогу експерту уточнити спектр імовірних ризиків банківської діяльності та спостити процедуру їх оцінювання;

– структуризація знань про вплив цифровізації на економічну безпеку банківського сектору на основі використання SWOT-аналізу, що надало змогу побудувати матрицю для виявлення наслідків прийняття управлінських рішень щодо забезпечення економічної безпеки банківського сектору в умовах впливу ризиків інформаційного середовища;

– механізм підвищення рівня економічної безпеки банківського сектору України шляхом формування фінансово освіченого споживача банківських послуг, який, на відміну від існуючих, має два рівні: макро- та мікроекономічний, об'єкти впливу й елементи, а саме: організаційно-методичне забезпечення, інструменти та стимули, що впливають на різні вікові групи населення й координуються спеціальним державним органом – комітетом з фінансової просвіти;

– концепція розвитку фінансової освіти для забезпечення безпеки банківського сектору, у якій фінансову грамотність та обізнаність розглянуто як базис, а економічну безпеку – як надбудову, що дало чітке уявлення щодо ролі фінансової грамотності у функціонуванні банківського сектору та забезпеченні необхідного рівня його економічної безпеки. Відмінністю розвинутого підходу від існуючих є застосування класифікації населення не лише за віковим критерієм, а й за всіма основними факторами, що впливають на сприйняття фінансової інформації та прийняття грамотних фінансових рішень;

– теоретико-концептуальні положення щодо доцільності дослідження багатовимірного профілю економічної безпеки банківського сектору в інтегрованому значенні, що пояснюється необхідністю врахування суб'єктивності бачення дослідників економічної безпеки банківського сектору, виявленої завдяки формуванню різних поглядів (суб'єктів, об'єктів), які визначають конкретний кут дослідження і, тим самим, звужують межі наукового пошуку відповідного інструментарію, множини показників, статистичного забезпечення, наслідком чого є формування фрагментарних висновків, які в принципі суперечать суті багатоаспектної та багатосуб'єктної категорії економічної безпеки банківського сектору.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що застосування запропонованих положень дисертації надає змогу забезпечити економічну безпеку банківського сектору національної економіки в умовах невизначеності. Основні положення дисертації продемонстрували та довели практичну цінність у роботі Запорізької обласної організації Товариства «Знання» України (довідка № 58-18 від 20.02.2018) при проведенні лекційних занять для представників органів місцевого самоврядування, працівників банків з розкриття механізму підвищення рівня економічної безпеки банківського сектору України та концепції розвитку фінансової освіти для забезпечення безпеки банківського сектору. Практичну цінність теоретико-концептуальних положень щодо доцільності дослідження багатовимірного профілю економічної безпеки банківського сектору та методичного підходу до обґрунтування сценаріїв формування рівня економічної безпеки банківського сектору доведено в роботі ПАТ АКБ «Індустріалбанк» (довідка № 4269 від 25.05.2018).

Результати дослідження використовують також у навчальному процесі Класичного приватного університету при викладанні дисциплін «Соціально-економічна безпека», «Економетрія», «Ринок фінансових послуг» для студентів економічних спеціальностей і спеціальностей з управління та адміністрування (довідка № 04-18 від 22.02.2018), де враховано в навчально-методичному забезпеченні теоретико-методичні положення оцінювання та прогнозування рівня економічної безпеки банківського сектору.

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана здобувачем самостійно, її зміст і її основи положення репрезентують авторський погляд щодо забезпечення економічної безпеки банківського сектору національної економіки. Особистий науковий внесок здобувача в опублікованих наукових працях, що виконані у співавторстві, уточнено в списку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідалися й обговорювалися на наукових конференціях: «Corporate Governance: Strategies, Processes, Technology» (Kaunas, 2017 p.); «Co-operation, Banking, Public Administration in a Decentralized Environment» (Kielce, 2017 p.); «Бізнес, цифрові інновації та підприємництво: стан, аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток» (м. Львів, 2018 p.); «Перспективи та пріоритети розвитку економічної системи в умовах нестабільності» (м. Дніпро, 2018 p.); «Science and education in the modern world» (Karagandy, 2019 p.); «Теоретичні та практичні аспекти антикризового регулювання економіки країни» (м. Одеса, 2019 p.); «Сучасні проблеми та перспективи розвитку міжнародних економічних відносин і світового господарства» (м. Хмельницький, Сатанів, 2019 p.).

Публікації. Основні положення й висновки дисертації викладено в 23 наукових працях, з яких: 14 – статті в наукових фахових виданнях (з них 7 – у виданнях України, включених до міжнародних інформаційних і наукометричних баз), 7 – матеріали конференцій. Загальний обсяг публікацій – 5,89 д. а., з яких 5,03 д. а. належить особисто автору.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, п'яти додатків. Загальний обсяг роботи – 214 сторінок, з них основний текст – 180 сторінок. Робота містить 42 рисунки, 34 таблиці. Список використаних джерел включає 152 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації; вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; вказано наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; наведено дані щодо апробації та публікацій.

У *першому розділі* – «**Теоретико-методичні засади забезпечення економічної безпеки банківського сектору національної економіки України**» – досліджено теоретичний зміст економічної безпеки банківського сектору національної економіки України; структуровано категорію й систематизовано показники та методи оцінювання.

Проаналізовано теоретико-методичні засади економічної безпеки банківського сектору національної економіки, у результаті чого встановлено, що дискусійними є питання державного регулювання банківського сектору та його наслідків, тлумачення

категорії «економічна безпека банківського сектору» в контексті популярності фінансового висвітлення її суті, оскільки банки є фінансовими посередниками та фінансовими установами одночасно, основною метою діяльності яких є отримання прибутку й надання специфічних фінансових операцій і послуг. Однак, унікальність ролі банківської системи в контексті соціально-економічного розвитку зростає внаслідок одночасного генерування валютних, кредитних ринків, ринків цінних паперів; функціонування різних бірж; організації й проведення розрахунків суб'єктів господарювання; реалізації функціонування страхових та інвестиційних фондів. Банківський сектор реалізується на мікро-, макро-, мезорівнях і є ключовим елементом платіжної та розрахункової систем країни; робить внесок у національну економіку за рахунок сформованої доданої вартості; залучає частину ділового активного населення; формує й розвиває фінансово освічених, грамотних споживачів не лише банківських продуктів та послуг, а й інших сегментів ринку.

Незважаючи на відсутність відповідного визначення досліджуваної категорії в нормативно-правових актах, стратегічних документах з приводу національної безпеки, крім методики щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 2013 р., прийнято, що поняття «економічна безпека» більш містке, ніж «фінансова безпека», при цьому виступає як елемент «національної безпеки», що доводить некоректність їх ототожнення. Економічну безпеку банківського сектору визначають у науковій літературі за допомогою таких основних елементів, як: «стан системи» та «загрози» її стійкості, «захищеність», «здатність реагування на зміни», «запобігання негативному зовнішньому впливу». Узагальнені авторські відмінності в тлумаченні суті категорії «економічна безпека банківського сектору» сприяли авторському обґрунтуванню її суті як інструменту забезпечення стану захищеності банківського сектору державою, Національним банком України та кожною установою самостійно шляхом виявлення, запобігання й усунення зовнішніх та внутрішніх загроз і створення умов для сталого розвитку держави. Таке визначення характеризує коло зацікавлених сторін, враховує цінність досягнення відповідного «стану захищеності» та збереження його параметрів у довгостроковій перспективі як умови сталого розвитку.

Результати узагальнення й критичного аналізу найістотніших факторів впливу на економічну безпеку банківського сектору довели суттєвість негативного впливу на її рівень недосконалого та мінливого законодавства, що регулює діяльність у банківському секторі; відсутність чіткого напряму державної економічної політики через часту зміну влади; наслідків глобалізації й недостатності урегульованості інтеграційних процесів; низької капіталізації українських банків; значної експансії іноземного капіталу на українському ринку; продовження військових дій на Сході; незахищеності банківських внутрішніх мереж від хакерських атак; значних обсягів проблемних активів; низького рівня захищеності депозитних вкладень; недостатності рівня кредитування юридичних та фізичних осіб тощо. Відзначено вагомість розвитку сучасних технологій, інформаційної та технічної безпеки банківського сектору.

Економічна безпека банківського сектору є багатоаспектною та багатосуб'єктною категорією, тому результати її дослідження з погляду тільки окремого суб'єкта будуть фрагментарними, оскільки формується конкретний кут оцінювання, що вимагає пошуку відповідного інструментарію, сукупності показників, статистичного забезпечення для

максимального охоплення аспектів діяльності банківського сектору. Рекомендовано визначати, з боку якого суб'єкта чи об'єкта здійснюється оцінювання економічної безпеки банківського сектору, що надасть змогу обґрунтувати сукупність показників, які визначатимуть її рівень достовірно (для держави – виконання нормативів, фінансова стійкість; для споживачів – якість послуг і продуктів; для банків – прибутковість, фінансова стійкість; для інвесторів – конкурентоспроможність, інвестиційна привабливість та освіченість, депозитна політика тощо). У сукупності результати для кожного суб'єкта визначатимуть багатомірний профіль оцінки банківського сектору національної економіки, яка за структурою більше відповідатиме реальному положенню речей і дасть змогу визначити зони, що потребують коригування та додаткової регуляторної уваги. Зазначене вище має сенс з огляду на те, що в інформаційному просторі банківського сектору присутня асиметрія, недоліки якої користувачі інформації намагаються компенсувати різними способами, що може знизити достовірність отриманої інформації та призвести до прийняття хибних рішень.

Здійснено критичний аналіз та узагальнено існуючі методики, підходи, моделі й методи оцінювання економічної (фінансової) безпеки банківського сектору, зокрема: суб'єктивний, експертний, нормативний, рейтинговий, індикативний, коефіцієнтний, інтегральний, критеріальний, ризикоорієнтований, концептуальний, їх комплексне застосування, синтез різних моделей тощо. Спільним і одночасно суперечливим у підходах є групування значної кількості показників за такими елементами економічної безпеки банківської системи, як: інформаційна, кредитна, інвестиційна, транспарентна тощо, проте більшість з них не здатні робити прогнози щодо настання загрозливого стану.

Побудовано матрицю узгодження економічних інтересів суб'єктів національної економіки з метою забезпечення економічної безпеки, структура якої виявила взаємозв'язки та взаємні економічні інтереси суб'єктів національної економіки й банківського сектору, а також зовнішні загрози та умови стабільності національної економіки, незалежності її від зовнішнього негативного впливу.

Обґрунтовано структуру економічної безпеки банківського сектору за такими складовими, як: глобалізаційна, політично-правова, регулятивна, маркетингова, фінансова, інформаційна, – а також здійснено формалізацію визначених структурних елементів. Для вимірювання економічної безпеки (ES) банківського сектору на основі сукупного інтегрованого ризику запропоновано використовувати такий кортеж параметрів:

$$ES \langle A, V, M, P, E, t \rangle, \quad (1)$$

де A – сфера прояву ризику; V – види ризику; M – ступінь ризику; P – імовірність настання ризику; E – методи оцінювання ризику; t – період дослідження. Розвинуто підхід до оцінювання ризиків банківської діяльності на основі пропонованої структури економічної безпеки банківського сектору. У результаті уточнено перелік ризиків та здійснено їх експертне оцінювання, на підставі чого доведено, що саме фінансова й регуляторна складові сукупного ризику економічної безпеки банківського сектору визначають імовірність настання негативних наслідків. Зауважено, що необхідно враховувати й інші складові сукупного ризику, оскільки вони між собою пов'язані та визначають рівень один одного.

У другому розділі – «Сучасні тенденції розвитку банківського сектору України в контексті стану його економічної безпеки» – проаналізовано показники, що визначають сучасний стан та тенденції економічної безпеки банківського сектору України; проведено оцінювання системного ризику; досліджено вплив цифровізації банківської діяльності на економічну безпеку банківського сектору України.

Основні зміни, що відбулись останніми роками у банківському секторі національної економіки, стосувались такого. Відбулось зменшення кількості банків зі 180 у 2013 р. до 82 установ у 2018 р. завдяки політиці «очищення» та через фінансову неспроможність суб'єктів, зростання частки банків з іноземним капіталом, на які припадає основна дохідність. Динаміка обсягів процентних і комісійних доходів банківського сектору визначається нестабільністю, значними коливаннями, загальною низхідною тенденцією. Зростають обсяги розрахунково-касового обслуговування, споживчого кредитування фізичних осіб, підвищується рівень кредитних ставок, інвестування в цінні папери. Трансформація оцінювання кредитних ризиків, якості активів, перехід на стандарти МСФЗ 9 значно вплинули на тенденції формування обсягів резервів, тому темпи їх зростання стрімко знижуються.

Кризові явища призвели до трансформації інструментів і методів роботи всієї банківської системи в цілому, посилюється та оновлюється контроль НБУ за діяльністю банків (запроваджено стрес-тестування; удосконалено оцінювання кредитних ризиків, нормативів, методик розрахунку непрацюючих кредитів, активів, оцінювання стійкості банків, LCR, формування структури капіталу за вимогами Базеля III, Viability Sustainability Model; проведено самоаналіз банків; оновлено методику моніторингу стану й діяльності банків тощо).

Узагальнено фактори, що впливають на економічну безпеку банківського сектору, де до зовнішніх зараховано такі: стан глобального банківського ринку; тенденції розвитку країн, присутніх на банківському ринку України; політичні та економічні зміни в Україні; напрями монетарної політики; зміни в стратегічному розвитку фінансового сектору; динаміка індексу інфляції, валютного курсу, облікової ставки НБУ; до внутрішніх – такі: рівень капіталізації; якість активів; наявність альтернативних напрямів інвестування коштів, крім кредитування; стабільність депозитної бази; можливість отримати рефінансування від НБУ; стан ліквідності; рівень ризику; рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та безпеки їх застосування.

Загальною тенденцією для сучасних банків світу є здійснення суттєвих витрат на інновації й розвиток інтернет-банкінгу та мобільного-банкінгу. Але політика «дорогих грошей», яку проводить НБУ, негативно впливає на діяльність банків, що намагаються вийти з кризи. Крім того, не всі учасники сегмента здатні втримати вимоги НБУ щодо докапіталізації. Як підсумок, з одного боку, політичні та економічні кризові явища не надають змоги стабілізувати діяльність банків, з іншого – політика НБУ є досить жорсткою й не в усіх випадках ефективною. Спостерігається оздоровлення банківського ринку шляхом ліквідації слабких гравців. Такі проблеми, як недостатня капіталізація, значна частка в структурі банківського сектору іноземних банків, низька якість активів та недовіра населення до банків лишаються невирішеними й загрожують економічній безпеці банківської системи.

В Україні запроваджено макропруденційну політику, яка спрямована на регулювання системного ризику та забезпечення стабільності банківського сектору. Досліджено суть системного ризику, групи показників та індикаторів, що його визначають, методи оцінювання (метод НБУ, експертні, економіко-математичного моделювання, стрес-тести, моніторинг, коефіцієнтний, ризикоорієнтований, мережевий тощо). Проте, наявна проблема недосконалості структури та неточності інформації, що ускладнює побудову прогнозів щодо можливих економічних змін, які негативно впливають на розвиток банківського сектору.

Для оцінювання системного ризику запропоновано використовувати такі показники: $Ч_{НК/СВК}$ – частка недіючих кредитів у сукупних валових кредитах, %; $Ч_{ЛА}$ – частка ліквідних активів у сукупних активах, %; $V_{Д/СВК}$ – співвідношення депозитів клієнтів і сукупних валових кредитів, %; $V_{Г/Д}$ – динаміка курсу гривні до долару США, грн за 1 дол.; $ВВП$ – валовий внутрішній продукт на душу населення, грн; $V_{К/СВК}$ – співвідношення кредитів на житлову нерухомість до сукупних валових кредитів, %. Інтегроване значення системного ризику наведено на рис. 1. За результатами економетричного моделювання отримано таку багатофакторну регресійну модель:

$$Y_{ЕББС} = 0,289 + Ч_{НК/СВК} \cdot (-0,0023) + Ч_{ЛА} \cdot 0,0087 + V_{Д/СВК} \cdot (-0,0016) + V_{Г/Д} \cdot (-0,0043) + ВВП \cdot 0,0003 + V_{К/СВК} \cdot 0,0029. \quad (2)$$

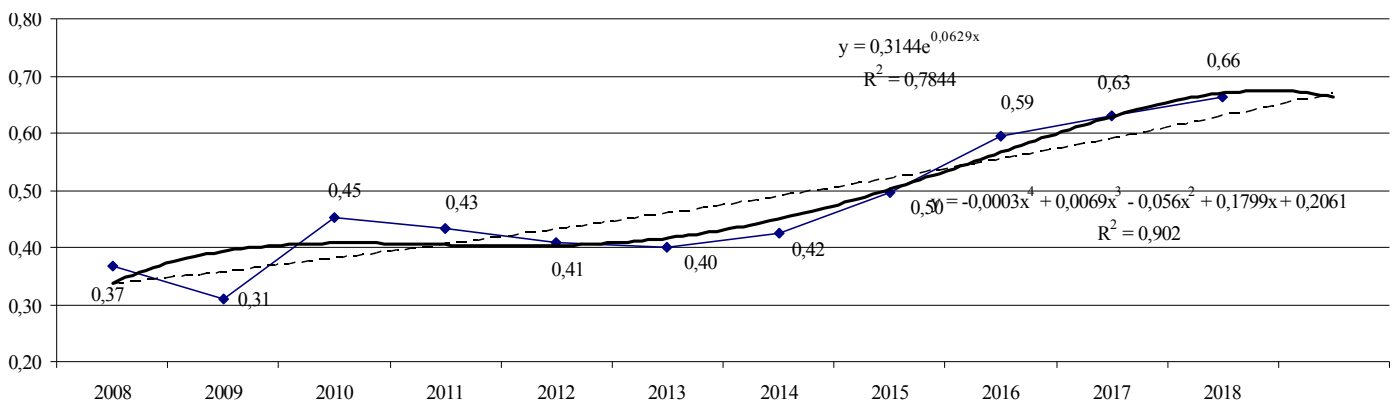

Рис. 1. Динаміка інтегрального показника системного ризику (побудовано автором)

Розроблена регресійна модель є якісною та статистично значущою. У результаті проведення трендового аналізу нами було отримано прогнозні значення для всіх незалежних змінних регресійної моделі на 2019 р.

Це надало змогу визначити рівень інтегрального показника системного ризику на 2019 р. – 0,744, що на 12,1% більше, ніж у попередньому році. Зростання зумовлене прогнозним зменшенням показника співвідношення кредитів на житлову нерухомість і сукупних валових кредитів та зростанням усіх інших факторів, що входять до складу моделі. Помилка прогнозу за багатофакторною регресійною моделлю становить лише 4,9%, що свідчить про високу точність отриманого прогнозу.

Досліджено суть, характер прояву та вплив цифровізації на економічну безпеку банківського сектору, яка, з одного боку, сприяє розвитку новітніх форм роботи з клієнтами, трансформації технологій надання послуг (застосування мобільних додатків, краудфандингу, страхування, роботизації, надання консультативних послуг, QR та B2B

платежі, бізнес- та хмарних технологій, соціальних мереж, інтернет-банкінгу), з іншого – наражає фінансові установи та їх клієнтів на додаткові ризики (кібератаки, кіберзлочинність). Поширення цифровізації визначає зміни технологій комунікації; застосування електронних і цифрових гаманців, технологій збирання та обробки великих масивів даних; застосування криптографії й біометрії при ідентифікації суб'єктів, технології блокчейну та штучного інтелекту; появу нових видів фінансових посередників і фінансових інструментів, інтернет платежів тощо. Загалом виник потужний конкурент банківському сектору у вигляді компаній FinTech-індустрії, оскільки їх розвиток ґрунтується на сучасних цифрових та хмарних технологіях. Відзначено, що впровадження цифрових технологій у банківську сферу передбачає здатність користуватися ними. Однак більшість стратегічних документів та нормативно-правових актів лише частково регламентують площину покриття цифровізацією банківських операцій. Робота держави в цьому напрямі надала змогу отримати такі продукти, як : ePUAP, «Idea Bank», «The Mobile ATM Service for Small Medium Enterprises».

У контексті цифровізації структуровано фактори та загрози економічній безпеці банківської системи за допомогою SWOT-аналізу. Основними елементами економічної безпеки банківського сектору в умовах цифровізації є інформаційна, аналітична, техніко-технологічна, кібернетична, фінансова, правова, кадрова підсистеми. Результати SWOT-аналізу рекомендовано використати для розбудови компенсаційної стратегії забезпечення економічної безпеки банківського сектору в умовах цифровізації шляхом імплементації її аспектів у чинну стратегію розвитку банківського сектору, подальшого врахування їх як на рівні характеристичних показників, так і при виборі методології оцінювання. Обрано саме «компенсаційну» стратегію в значенні розбудови концепції захисного механізму від не врахованих ризиків поширення цифровізації й відставання окремих соціально-економічних процесів від її темпів розвитку.

У *третьому розділі* – «**Заходи забезпечення економічної безпеки банківського сектору національної економіки України**» – розроблено сценарії та прогноз рівня економічної безпеки банківського сектору України; розвинуто механізм підвищення рівня економічної безпеки банківського сектору України.

Проведено інтегральне оцінювання економічної безпеки банківського сектору за методологією Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, відзначено волатильність динаміки показника та його незадовільний рівень (рис. 2).

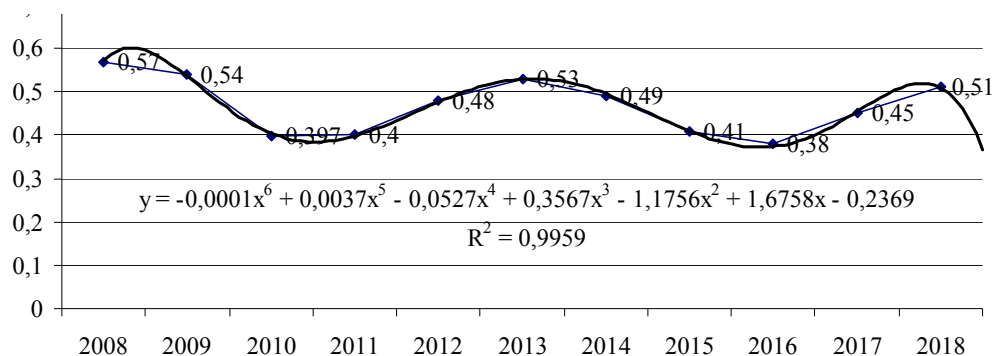

Рис. 2. Динаміка інтегрального показника економічної безпеки банківського сектору України протягом 2008–2018 рр. (розраховано автором)

Засобами імітаційного моделювання розроблено сценарії, за якими зміни вхідних показників надали змогу визначити шляхи досягнення вищого рівня економічної безпеки банківського сектору. Досліджено такі показники: $Ч_{ПЗ}$ – частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %; $V_{БК/Д}$ – співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %; $Ч_{ИК}$ – частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, %; $V_{ДК/Д}$ – співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів; P_A – рентабельність активів, %; $V_{ЛА/КЗ}$ – співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %; $Ч_{АБ}$ – частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи. Вхідні дані змінювали щодо їх належності до стимуляторів та дестимуляторів і встановлювали менше від оптимального, задовільного, незадовільного рівнів. За результатами моделювання визначено, що вищий рівень економічної безпеки банківського сектору за таких умов: зниження частки простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів на 1,9% від оптимального рівня; досягнення співвідношенням банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті до рівня 109%; зниження частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків до рівня 24%; зниження співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів до значення 0,9; зниження частки активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи до 29%. Пропоновані сценарії виступають стратегічним інструментом прийняття управлінських рішень на рівні держави, НБУ та інших макроекономічних інститутів.

За результатами економетричного моделювання отримано багатофакторну регресійну модель інтегрального показника економічної безпеки банківського сектору за статистично значущими показниками такого вигляду:

$$Y_{ББ} = 1,595 + Ч_{ПЗ} \cdot 0,0019 + V_{БК/Д} \cdot (-0,0034) + V_{ЛА/КЗ} \cdot (-0,0046) + Ч_{АБ} \cdot (-0,0077).$$

За результатами трендового аналізу спрогнозовано вхідні показники та визначено, що рівень інтегрального показника економічної безпеки банківського сектору на 2019 р. становитиме 0,52, тобто зросте на 1,6% відносно аналогічного показника 2018 р. Доведено висока точність та якість отриманої моделі. Результати прогнозування економічної безпеки банківського сектору держави є цінними при оцінюванні реалізації положень прийнятої стратегії розвитку банківського сектору та інших стратегічних документів, що визначають вектор розвитку національної безпеки.

Доведено фундаментальність ролі фінансової грамотності, освіченості та просвіти в забезпеченні необхідного рівня економічної безпеки банківського сектору на певний період розвитку національної економіки, що покладено в основу розвинутого механізму підвищення рівня економічної безпеки банківського сектору України шляхом формування фінансово освіченого споживача банківських послуг. Механізм діє на різних рівнях національної економіки (мікро-, макро-), має в своїй структурі об'єкти впливу (різні прошарки населення), економіко-організаційне забезпечення (закони й підзаконні акти, національні програми та стратегії, освітні програми тощо), інструменти (заходи із фінансової просвіти) і стимули (підтримувальні та забезпечувальні заходи), консолідований орган, що здійснюватиме

регулювання та координацію дій між різними інститутами – комітет з фінансової просвіти.

Обґрунтовано концепцію розвитку фінансової грамотності та обізнаності для забезпечення економічної безпеки банківського сектору національної економіки на належному рівні. Визначено за економічною суттю відмінність між фінансовою обізнаністю й грамотністю населення, проаналізовано основні характеристики та ознаки цих категорій, методи їх дослідження. Підтверджено, що фінансова грамотність населення безпосередньо впливає на економічну безпеку банківського сектору й рівень фінансової грамотності українців є низьким, що також пов'язано з рівнем життя в країні.

В основу концепції покладено обґрунтовані складові фінансової грамотності та чинники, що визначають її рівень, зокрема: рівень та напрям освіти особи; місце проживання; доступність фінансових послуг; вік особи; здатність до логічного та раціонального мислення; уміння планувати фінанси; тип зайнятості; рівень доходів; впевненість у майбутньому; інформаційна доступність; відповідне соціально-економічне середовище. У концепції фінансову грамотність та обізнаність розглянуто як базис, а економічну безпеку – як надбудову, що дало чітке уявлення про роль фінансової грамотності у функціонуванні банківського сектору та забезпеченні гідного рівня його безпеки. Відмінністю пропонованої моделі від існуючих є класифікація населення не лише за віковим критерієм, а й за всіма основними факторами, що впливають на сприйняття фінансової інформації та прийняття грамотних фінансових рішень.

Узагальнення результатів проведеного дослідження надало змогу обґрунтувати багатовимірний профіль економічної безпеки банківського сектору в інтегрованому значенні (рис. 3). Для кожного суб'єкта банківського сектору виокремлено теоретично-методичну площину виміру економічної безпеки.

Рис. 3. Багатовимірний профіль економічної безпеки банківського сектору в інтегрованому значенні

Відзначено вагомість інформаційної прозорості діяльності банківських установ та НБУ для забезпечення всебічного розвитку банківської системи шляхом формування незалежного інформаційного контенту, використання даних якого надасть змогу споживачу здійснити суцільний аналіз наявної на банківському ринку інформації, порівняти за всіма варіантами й можливостями, оцінити власними силами перспективність окремих продуктів, послуг. Це сприятиме досягненню динамічної рівноваги всієї системи.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження розроблено сукупність засобів забезпечення економічної безпеки банківського сектору національної економіки на теоретико-методичному та концептуальному рівнях.

1. Проаналізовано й уточнено теоретичні аспекти та методичні засади економічної безпеки банківського сектору. Доведено, що дискусійними є питання державного регулювання банківського сектору національної економіки та його наслідків, а також питання щодо самої можливості застосування категорії «економічна безпека банківського сектору» на тлі популярності фінансового висвітлення її суті. Встановлено відмінності між категоріями «фінансова безпека» та «економічна безпека», що надало змогу обґрунтувати уточнення визначення категорії «економічна безпека банківського сектору» як інструменту забезпечення стану захищеності банківського сектору державою, Національним банком та кожною установою самостійно шляхом виявлення, запобігання й усунення зовнішніх та внутрішніх загроз і створення умов для сталого розвитку держави. Обґрунтовано багатовимірний профіль економічної безпеки банківського сектору в інтегрованому значенні, доцільність якого пояснюється необхідністю врахування суб'єктивності бачення дослідників економічної безпеки банківського сектору, виявленої завдяки формуванню різних поглядів (суб'єктів, об'єктів), які визначають конкретний кут дослідження і, тим самим, звужують межі наукового пошуку відповідного інструментарію, множини показників, статистичного забезпечення, наслідком чого є формування фрагментарних висновків, які в принципі суперечать суті багатоаспектної й багатосуб'єктної категорії економічної безпеки банківського сектору.

2. Проведено аналіз найістотніших факторів впливу на економічну безпеку банківського сектору, у результаті чого визначено основні загрози, що негативно впливають на її рівень: недосконале та мінливе законодавство, що регулює діяльність у банківському секторі; відсутність чіткого напряму державної економічної політики через часту зміну влади; негативні впливи глобалізації й недостатню урегульованість інтеграційних процесів; низьку капіталізацію вітчизняних банків; значну експансію іноземного капіталу на вітчизняному ринку; продовження військових дій на Сході; незахищеність банківських внутрішніх мереж від хакерських атак; значні обсяги проблемних активів; низький рівень захищеності депозитних вкладень; недостатній рівень кредитування юридичних і фізичних осіб тощо.

3. Здійснено аналіз та узагальнення існуючих методик, підходів, моделей і методів оцінювання економічної (фінансової) безпеки банківського сектору; визначено їх переваги та недоліки. Виділено суперечності в сучасних науково-методичних підходах до оцінювання рівня різних складових економічної безпеки. Встановлено, що

на теперішній час дослідники не виробили комплексного підходу до оцінювання економічної безпеки банківського сектору, оскільки, по-перше, немає чіткого термінологічного апарату щодо понять «банківський сектор» та «економічна безпека банківського сектору»; по-друге, існує великий набір показників, але немає систематизованого групування та обґрунтування їх здатності свідчити про настання загроз; по-третє, необхідно використовувати такі показники, які дозволять здійснювати прогнози щодо настання загрозового стану.

4. У ході дослідження розвинуто структуру економічної безпеки банківського сектору за такими складовими, як: глобалізаційна, політично-правова, регулятивна, маркетингова, фінансова, інформаційна, здійснено їх формалізацію. Обґрунтовано підходи до оцінювання ризиків банківської діяльності на основі обраної структури. Більш чітко визначено множину ризиків, які можуть виникнути у сфері безпеки банківського сектору національної економіки. Обґрунтовано застосування експертного методу для оцінювання ризиків банківського сектору. За результатами експертного оцінювання встановлено сукупний регуляторний ризик на рівні -3,12, маркетинговий – -0,97, фінансовий – -4,6, інформаційний – -1,71. Таким чином, саме фінансова та регуляторна складові сукупного ризику економічної безпеки банківського сектору й визначають імовірність настання негативних наслідків, що є об'єктом дослідження як у межах науки, так і практики. Проте, не можна не брати до уваги інших складових сукупного ризику, оскільки вони пов'язані між собою та визначають рівень один одного.

5. Охарактеризовано загальні тенденції розвитку банківського сектору. Функціонування банківського сектору відбувається в умовах соціально-економічної та політичної дестабілізації, жорсткої політики НБУ, що спричиняє нестабільність показників і вибуття учасників ринку. Узагальнено та оцінено зовнішні й внутрішні фактори, які впливають на стан економічної безпеки банків України. Оздоровлення банківського ринку здійснено шляхом ліквідації суб'єктів, які не витримують конкуренції та не дотримуються нормативів. Підкреслено, що процеси злиття та поглинання, які надалі будуть відбуватись з метою досягнення визначеного НБУ мінімального статутного капіталу, неминуче призведуть до монополізації ринку в разі незмінності політичного вектора. Доведено, що недостатня капіталізація, значна частка в структурі банківського сектору іноземних банків, низька якість активів та недовіра населення до банків є невирішеними питаннями й загрожують економічній безпеці банківської системи України.

6. Досліджено існуючі підходи до оцінювання системного ризику банківського сектору та запропоновано відповідний інтегральний показник як інструмент регулювання економічної безпеки банківського сектору національної економіки. Обґрунтовано показники, які більш повно відображають стан банківської системи України. Для динаміки інтегрального показника системного ризику характерна висока волатильність, його значення коливається в межах від 0,37 у 2008 р. до 0,66 у 2018 р. Спрогнозовано, що у 2019 р. рівень інтегрального показника системного ризику банківської системи зросте на 12,1% внаслідок зменшення показника співвідношення кредитів на житлову нерухомість до сукупних валових кредитів та зростання всіх інших факторів.

7. Проаналізовано сучасний стан цифровізації в різних сферах національної економіки. Підтверджено, що, з одного боку, цифровізація (діджиталізація) банківського

сектору сприяє розвитку новітніх форм роботи з клієнтами, трансформації технологій надання послуг (застосування мобільних додатків, краудфандинг, страхування, роботизація, надання консультативних послуг, QR та B2B платежі), з іншого – наражає фінансові установи та їх клієнтів на додаткові ризики (кібератаки, кіберзлочинність). Досліджено вплив цифровізації на систему економічної безпеки банківського сектору з використанням SWOT-аналізу, у результаті чого побудовано матрицю, яка дає можливість виявити фактори позитивного й негативного впливу, основні можливості та загрози (фінансові, ризики втрати репутації, шахрайства, кіберзлочинність тощо) при прийнятті управлінських рішень щодо забезпечення економічної безпеки банківського сектору. Охарактеризовано перспективи впровадження цифрових інновацій у діяльність банківських установ та визначено можливі ризики для системи економічної безпеки банків. За результатами узагальнення думок експертів встановлено, що однією з проблем упровадження цифрових технологій у банківську сферу є рівень здатності користувачів до оволодіння ними.

8. Побудовано імітаційну модель оцінювання економічної безпеки банківського сектору України й розраховано інтегральний індекс за 2008–2018 рр. За даними аналізу його динаміки виявлено незадовільний рівень економічної безпеки банківського сектору протягом досліджуваного періоду. На основі побудованої імітаційної моделі оцінювання економічної безпеки банківського сектору України обґрунтовано сценарії досягнення кращих результатів економічної безпеки банківського сектору шляхом зниження частки простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів на 1,9% від оптимального рівня, досягнення співвідношенням банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті рівня 109%, зниження частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків до рівня 24%, зниження співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів до значення 0,9, зниження частки активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи до рівня 29%. Пропоновані сценарії виступають стратегічним інструментом прийняття управлінських рішень на рівні держави, НБУ та інших макроекономічних інститутів. За результатами прогнозування встановлено: якщо зросте на 1% частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, за інших рівних умов рівень інтегрального показника економічної безпеки банківського сектору зросте на 0,0019 пункти. При зростанні співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті на 1% за умови незмінності інших факторів інтегральний показник зменшиться на 0,0034 пункти. Аналогічно, зростання співвідношення ліквідних активів і короткострокових зобов'язань на 1% призведе до зниження інтегрального показника на 0,0046 пункти за інших рівних умов. Зростання частки активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи на 1% призведе до зниження інтегрального показника на 0,0077 пункти. Рівень інтегрального показника економічної безпеки банківського сектору на 2019 р. підвищиться до значення 0,52. Отримане значення зумовлене зменшенням співвідношення банківських кредитів і депозитів в іноземній валюті та зростанням значень усіх інших факторів.

9. Обґрунтовано механізм підвищення рівня економічної безпеки банківського сектору України шляхом формування фінансово освіченого споживача банківських послуг. Запропонований механізм, на відміну від існуючих, має два рівні – макро- та

мікроекономічний, об'єкти впливу й елементи, а саме: організаційно-методичне забезпечення, інструменти та стимули, що впливають на різні вікові групи населення й координуються спеціальним державним органом – комітетом з фінансової просвіти. Обґрунтовано базис і розроблено концепцію розвитку фінансової грамотності та обізнаності для забезпечення економічної безпеки банківського сектору національної економіки на належному рівні. Підтверджено, що фінансова грамотність населення безпосередньо впливає на економічну безпеку банківського сектору, однак, її рівень є низьким. Розглянуто фінансову грамотність та обізнаність як базис, а економічну безпеку – як надбудову, що дало чітке уявлення про роль фінансової грамотності у функціонуванні банківського сектору та забезпеченні гідного рівня його безпеки. Відмінністю розвинутої моделі від існуючих є включення класифікації населення не лише за віковим критерієм, а й за всіма основними факторами, що впливають на сприйняття фінансової інформації та прийняття грамотних фінансових рішень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях та у виданнях України, включених до міжнародних інформаційних і наукометричних баз

1. Славкіна М. А. Теоретичний зміст економічної безпеки банківського сектору національної економіки України. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. Кропивницький: ЦНТУ, 2018. Вип. 1 (34). С. 206–214. (0,63 д. а.)
Ulrich's Periodicals Directory, ResearchBib (Academic Resource Index), Central and Eastern European Online Library, Scientific Indexing Services (SIS), Index Copernicus, CrossRef, Google Scholar.
2. Славкіна М. А. Сучасні тенденції розвитку банківського сектору України в контексті стратегічних завдань забезпечення його економічної безпеки. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки: зб. наук. пр.* Маріуполь: ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», 2018. Вип. 36. С. 87–94. (0,68 д. а.)
CrossRef, WorldCat.
3. Славкіна М. А. Механізм підвищення рівня економічної безпеки банківського сектору України шляхом формування фінансово освіченого споживача банківських послуг. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 20. С. 132–137. (0,6 д. а.)
Indexed in the ICI Journal Master List.
4. Славкіна М. А. Систематизація показників та методів оцінювання економічної безпеки банківського сектору національної економіки України. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 20. С. 270–279. (0,99 д. а.)
Indexed in the ICI Journal Master List
5. Славкіна М. А., Покатаєва О. В. Оцінювання системного ризику як інструмент забезпечення економічної безпеки банківського сектору національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 23. Ч. 1. С. 157–161 (0,59 д. а./ 0,25 д. а.)
Особистий внесок: розвинуто підхід до оцінювання системного ризику.
CrossRef; Index Copernicus; Російський індекс наукового цитування (Росія), Google Scholar.

6. Славкіна М. А., Покатаєва О. В. Структуризація та оцінювання економічної безпеки банківського сектору національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 22. Ч. 1. С. 152–157. (0,56 д. а./0,25 д. а.)

Особистий внесок: структуровано та розвинуто підхід до оцінювання економічної безпеки банківського сектору національної економіки.

CrossRef, Index Copernicus, Російський індекс наукового цитування (Росія), Google Scholar.

7. Славкіна М. А. Покатаєва О. В. Структурна модель концепції розвитку фінансової грамотності населення як запорука економічної безпеки банківського сектору України. *Ефективна економіка*. 2019. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/> (0,58 д. а. / 0,25 д.а.) *Особистий внесок: розвинуто концепцію розвитку фінансової грамотності населення.*

CrossRef, Index Copernicus, Google Scholar.

Матеріали конференцій

8. Славкіна М. А. Теоретичне підґрунтя та сучасні проблеми економічної безпеки банківського сектору України. *Бізнес, цифрові інновації та підприємництво: стан, аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 22 грудня 2018 р.): у 2 ч. / ГО «Львівська економічна фундація». Львів: ЛЕФ, 2018. Ч. 1. С. 54–56. (0,09 д. а.)*

9. Славкіна М. А. Тенденції показників функціонування та розвитку банківського сектору України. *Перспективи та пріоритети розвитку економічної системи в умовах нестабільності: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 грудня 2018 р.): у 2 ч. Дніпро: НО «Перспектива», 2018. Ч. 1. С. 36–39. (0,14 д. а.)*

10. Славкіна М. А. Экономическая безопасность банковского сектора национальной экономики: факторы влияния и текущее положение. *Science and education in the modern world: Materials of the international scientific – practical conference. Karagandy: EPD «Bolashak-Baspa», 2019. 1st vol. P. 325–329. (0,38 д. а.)*

11. Славкіна М. А. Шляхи підвищення економічної безпеки банківського сектору національної економіки України. *International Scientific Conference Modern Economic Research: Co-operation, Banking, Public Administration in a Decentralized Environment: Conference Proceedings, September 26th, 2017. Kielce, Poland: Baltija Publishing, 2017. P. 20–22. (0,15 д. а.)*

12. Славкіна М.А. Системний ризик економічної безпеки банківського сектору України. *Теоретичні та практичні аспекти антикризового регулювання економіки країни: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 4 травня 2019 р.) / відп. за вип. д. е. н., проф. С.О. Якубовський. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2019. С. 39–42. (0,16 д. а.)*

13. Славкіна М. А. Узагальнення методів оцінювання економічної безпеки банківського сектору національної економіки України. *International Scientific Conference Corporate Governance: Strategies, Processes, Technology: Conference Proceedings, October 20th, 2017. Kaunas, Lithuania: Baltija Publishing, 2017. P. 71–74 (0,19 д. а.)*

14. Славкіна М. А. Структура економічної безпеки банківського сектора національної безпеки України. *Сучасні проблеми та перспективи розвитку міжнародних економічних відносин і світового господарства: матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. (19–20 квітня 2019 р., Хмельницький-Сатанів). Хмельницький: ХНУ, 2019. С. 107–110. (0,15 д. а.)*

АНОТАЦІЯ

Славкіна М. А. Економічна безпека банківського сектору національної економіки України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2019.

За результатами дослідження розвинуто теоретико-концептуальні положення щодо доцільності дослідження багатовимірного профілю економічної безпеки банківського сектору в інтегрованому значенні. Уточнено визначення суті категорії «економічна безпека банківського сектору» шляхом встановлення відмінностей між категоріями «фінансова» та «економічна» безпека, врахування кола відповідальних і зацікавлених суб'єктів. Проведено аналіз найістотніших факторів впливу на економічну безпеку банківського сектору, визначено основні загрози, що негативно впливають на її рівень. Здійснено аналіз та узагальнення існуючих методик, підходів, моделей і методів оцінювання економічної (фінансової) безпеки.

Розвинуто структуру економічної безпеки банківського сектору. Обґрунтовано підходи до оцінювання ризиків банківської діяльності на основі обраної структури й здійснено експертне оцінювання ризиків банківського сектору. Проаналізовано сучасний стан цифровізації в різних сферах національної економіки та її вплив на економічну безпеку банківського сектору на основі використання SWOT-аналізу. Охарактеризовано перспективи впровадження цифрових інновацій у діяльність банківських установ та визначено можливі ризики для системи економічної безпеки банків. Підтверджено, що однією з проблем упровадження цифрових технологій у банківську сферу є здатність користувачів до оволодіння ними. Розвинуто механізм підвищення рівня економічної безпеки банківського сектору України шляхом формування фінансово освіченого споживача банківських послуг. Набули подальшого розвитку концептуальні положення щодо розвитку фінансової освіти для забезпечення безпеки банківського сектору, зокрема фінансову грамотність та обізнаність розглянуто як базис, а економічну безпеку – як надбудову. Удосконалено методичний підхід до оцінювання та прогнозування системного ризику банківського сектору на основі методу таксономії й економетричного моделювання, що надало змогу обґрунтувати траєкторію змін значення системного ризику банківського сектору. Удосконалено методичний підхід до обґрунтування сценаріїв формування рівня економічної безпеки банківського сектору, визначений за методологією оцінювання рівня економічної безпеки держави, досліджений засобами імітаційного та економетричного моделювання. Розраховано доцільні зміни значень ключових показників і спрогнозовано перспективні зміни рівня економічної безпеки банківського сектору національної економіки.

Ключові слова: економічна безпека, банківський сектор, забезпечення, оцінювання, національна економіка, ризики, цифровізація, фінансова грамотність та освіченість.

АННОТАЦИЯ

Славкина М. А. Экономическая безопасность банковского сектора национальной экономики Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Классический приватный университет, Запорожье, 2019.

По результатам исследования получили развитие теоретико-концептуальные положения о целесообразности исследования многомерного профиля экономической безопасности банковского сектора в интегрированном значении. Уточнено определение сути категории «экономическая безопасность банковского сектора» путем установления различий между категориями «финансовая» и «экономическая» безопасность, учета круга ответственных и заинтересованных субъектов. Проведен анализ существенных факторов влияния на экономическую безопасность банковского сектора и определены основные угрозы, оказывающие негативное влияние на ее уровень. Проанализированы и обобщены существующие методики, подходы, модели и методы оценки экономической (финансовой) безопасности.

Получила развитие структура экономической безопасности банковского сектора. Обоснованы подходы к оценке рисков банковской деятельности на основе выбранной структуры и осуществлено экспертное оценивание рисков банковского сектора. Проанализировано современное состояние цифровизации в различных сферах национальной экономики и ее влияние на экономическую безопасность банковского сектора путем использования SWOT-анализа. Охарактеризованы перспективы внедрения цифровых инноваций в деятельность банковских учреждений и определены возможные риски для системы экономической безопасности банков. Подтверждено, что одной из проблем внедрения цифровых технологий в банковскую сферу является способность пользователей к овладению ними. Развита механизм повышения уровня экономической безопасности банковского сектора Украины путем формирования финансово образованного потребителя банковских услуг. Получили дальнейшее развитие концептуальные положения по развитию финансового образования для обеспечения безопасности банковского сектора, в частности финансовую грамотность и осведомленность рассмотрено как базис, а экономическую безопасность – как надстройку. Усовершенствован методический подход к оценке и прогнозированию системного риска банковского сектора, обоснованный на основе метода таксономии и эконометрического моделирования, что позволило обосновать траекторию изменений значения системного риска банковского сектора. Усовершенствован методический подход к обоснованию сценариев формирования уровня экономической безопасности банковского сектора, определенный по методологии оценки уровня экономической безопасности государства, исследованный средствами имитационного и эконометрического моделирования. Определены целесообразные изменения значений ключевых показателей и спрогнозированы перспективные изменения уровня экономической безопасности банковского сектора национальной экономики.

Ключевые слова: экономическая безопасность, банковский сектор, обеспечение, оценивание, национальная экономика, риски, цифровизация, финансовая грамотность и образованность.

SUMMARY

Slavkina M. A. Economic security of the banking sector of the national economy of Ukraine. – On the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Classic Private University, Zaporozhye, 2019.

According to the results of the research, theoretical and conceptual provisions on the feasibility of studying the multidimensional profile of the economic security of the banking sector in an integrated sense have been developed. The definition of the essence of the category «economic security of the banking sector» was clarified by distinguishing between the categories of «financial» and «economic» security, taking into account the circle of responsible and interested entities. The analysis of the most significant factors influencing the economic security of the banking sector is carried out, as a result of which the main threats that have a negative impact on its level are identified. The analysis and generalization of the existing methods, approaches, models and methods of assessing economic (financial) security is carried out. It is determined that today researchers have not developed a single integrated approach to assessing the economic security of the banking sector. In the course of the study, the structure of the economic security of the banking sector was developed by such components. Approaches to risk assessment of banking activities based on the chosen structure are grounded and expert assessment of risks of the banking sector is carried out. The current state of digitization in different spheres of the national economy and its impact on the economic security of the banking sector are analyzed based on the use of SWOT analysis. Prospects for implementation of digital innovations in banking institutions are described and possible risks for the system of economic security of banks are identified. It has been confirmed that one of the problems with the introduction of digital technologies in banking is the ability of users to master them. A mechanism for raising the level of economic security of the Ukrainian banking sector by forming a financially educated consumer of banking services has been developed. The conceptual provisions for the development of financial education to ensure the security of the banking sector, based on which financial literacy and awareness are seen as a basis and economic security as an add-on, have been further developed. The methodological approach to the assessment and forecasting of systemic risk in the banking sector has been improved, based on the taxonomy and econometric modeling method, which allowed to substantiate the trajectory of changes in the systemic risk value of the banking sector. The methodological approach to the substantiation of the scenarios of formation of the level of economic security of the banking sector, determined according to the methodology of assessing the level of economic security of the state, investigated by means of simulation and econometric modeling. As a result, expedient changes in the values of key indicators have been identified and prospective changes in the level of economic security of the banking sector of the national economy have been forecasted.

Key words: economic security, banking sector, security, valuation, national economy, risks, digitization, financial literacy and education.

СЛАВКІНА МАРИНА АНАТОЛІЇВНА

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬОГО СЕКТОРУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 12.09.2019.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Гарнітура Times.
Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Наклад 150 пр. Зам. № 28-19А.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.